

Jaunais lauksaiminīks Mārtiņš Landsmans: «Dorba pītiks visim»

Jana Skrivļa-Čevere

Itepat Latgolā, bejušajā Vuorkovys nūvodā ir cīms ar nūsaukumu Ignalina. Tī, leidz ar citim apleicejim zemņikim, sovu saimnīceibu «Dobulnīki» kūp ari Landsmanu I saime divejuos paaudzēs. Niu saimnīceibu puorjīems Mārtiņš Landsmans ar nupat 10. jūli par sīvu apjīmtū Sabīni, bet dorbi i ikdīna, apkūpūt gūvu i vūšku gonompulkus i dorūt cytus dorbus, paīt kūpā ar Mārtiņa vauokim Juoni i Ināru. Mārtiņa muosom sovsy saimis – Līga saimnīkoj tīpat natuoli, bet Līnda dzeivoj Preiļūs. Kai ir byut jaunam saimnīkam i voi dzeivē laukūs ir vakūktne, par tū tod ari itamā intervējā.

«Vysu var uzcelt sovom rūkom»

Ite ir Mārtiņa dzymtu sātā, i leidz pat ostonpadsmīt godim jis dzeivoj «Dobulnīki». Vuorkovā pabeigta pamatskola, tod – vydsškola, piec tam īcarātuo studeju programma – kūkapstruodis inženers – aizvede iz Jelgovu, iz LLU. Lai ari jau studejūt nuoce apjausma, ka tys eistī nav tys, kas pa eistam pateik, i studejis natyka pabeigtys, tūmār taisni tī jis satyka Sabīni, kura studejā meža zynuotni. Interesanti, ka jaunīši leidz pat studejom dzeivojuši saleidzīnīši natuoli vīns nu ūtra – Sabīne nuok nu Promim Sutru pogostā, tok sazatykuši tik Jelgovā.

«Tod beja projekts – atbolsts jaunajim zemņikim uzziemiejdarbeibys uzsuoksonai, kur varēja dabuot 40 000 eiro, tai i atguojū iz sātu, tagad jau pīktais gods, kai ite. Pabeidžu Malnavā nakluotīnē programmu «Lauku īpašuma apsaimnīkuotuojs», eksamenā desmitniķu dabuoju.» stuosta Mārtiņš. «Vīnu breidi beja dūma – varbyut Jelgovā palikt, bet tod nuoce tys projekts – parunuojom, pīrunuoja mani uzraksteit. Lai ari suokumā varbyut tai eistī nagribieju, tok saimnīceiba tāvam beja, tai i suoku pamotoz dorbuotīs.»

Ari sovu nuokūtni jaunīši saista ar laukim: «Varbyut na taisni itamā vītā, dūma ir kaidreiz itepat natuoli uzcelt sātu. Bet vysu pamest, aizīt pīrim, taidys dūmys man nav. Dorbs ir īgūdeits, byutu žāl pamest. Varbyut koč kū var pamaineit, nūzāri, īspejams, atrast olguotu dorbu i samazyntuo saimnīceibu, bet tai ka dūtīs pīrim nu laukim i naat-sagrīzīt, nūteikti nā – naradzu sevi tikai piļsātā,» puordūmuos dolās jaunais saimnīks, pībylstūt, ka lūpi i zemīs kūpšona nav nīkas svešs jau nu mozu dīnu. «Tāvs cierta gul-byuyvis, muote struoduoja niu jau slāgtajā pamatskolā par povuori, sovi lūpi taipat sātā beja.» Ari Sabīne stuosta ka, pi lauku dorbu pīrosts jau nu moztīnis, kaidu šalti pat dū-muojuse, ka laukūs struoduoit gon nasagrybātu, bet redz kai vysy dzeivē sazagrīz. Tūmār īpaši tyvi jai ir meži, īspejams, daljeji pasateicūt krystāvam, kurs ir mednīks, i juos sapnu muojena atsarostu meža līlūk.

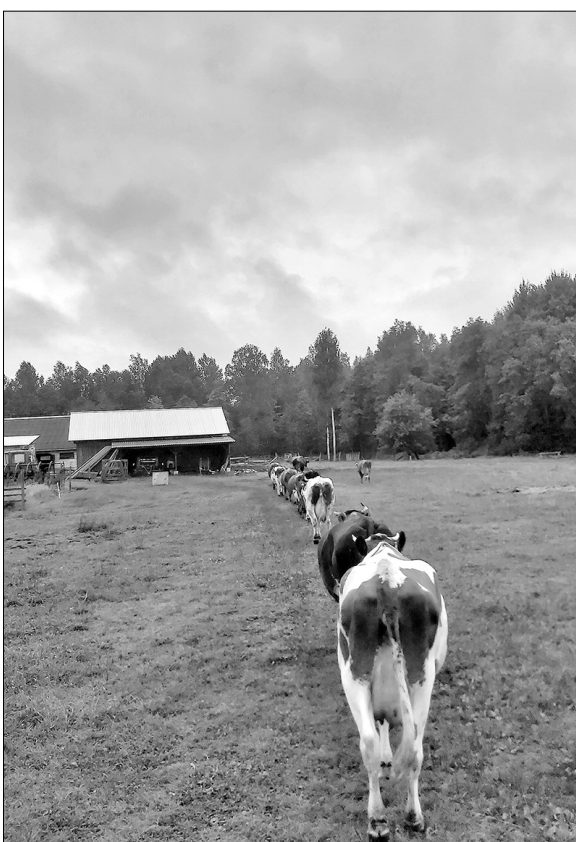
Lai arī diploms kūkapstruodē saimjms nav, tok īgiutuos zynuošonys nūder. «Myusim ir lentzuodžs sovs, pošī sev grīzam, cytim izpaleidzam ar sagrīzšonu, pagaidom gon tys nīkaidis dīžs bizness nav, bet, ka vajag, varam izdareit. Man dūma ir koč kod nūpierkt CNC īkuortu, deļ sevis, pošam pazaspīlēt, bet nu tys koč kod nuokūtnē varbyut. Gūdeīgi sokāt, līka laika jau nīcīk nav – saimnīceiba niu ir leluoka, deļ tam i visim tim blokus dorbim mozuok i mozuok palīk laika,» stuosta Mārtiņš.

Mārtiņš ar, orūt zemi, atrostū sirpi: «Labi ka ni rīpā»

Kuozu ūtruo dīna – izsluopūši na tikai gosti, bet ari teleņi jopadzryda

Īryndā uz slaukšonūs

Mīlesteiba iz kūku, īspejams, rodusēs ari, pasateicūt tāvam, kurs, kai jau īprikš my-nāts, sovulaik taiseja gulbyuyvis. Ari ite, sovā sātā vysy asūt pošu taisēits – sātu tāvs uzcēle, nūjumis, pierteņa, pyrmais mozuokais klāvs. Par tū, ka dorbs dareits nu sirds, lī-cynoņ ari lapene, kurā sazaruojam – tai asūt jau 20 godu, bet izaver gondreiz kai jauna: «Tīk skaidu jūmts jau juomaina.» soka jaunīts, pībylstūt, ka jau nu birneibys radzāts, ka vysu – nu pamatim da pat jumtam – var uzcelt pats sovom rūkom.

«Navajag lelim byut, juobyut pošpīteikamim»

2017. godā Mārtiņš sajēme nu nūvoda Atzineibys rokstu par veiksmēigu uzziemiej-darbeibys uzsuokšonu. Pa itim godim daudz kas paveikts, tai paguojušā godā saimjms at-bolsts nūvoda izsludynuotajā projektu konkursā «Mozūs i vīdejūs komercsabīdreibu i saimnīcīskuos darbeibys veicieju projektu leidzfinansiešona» i īguoduots smalcynuotuojs ar hidroroku, atcieigi niu teik pīduovuoti ari pļaušonys pakolpuojumi tyvuokajā apleicīnē. «Beja dūma nūpierkt, ka ari pošam nūdarātu, uzrakstieju projektu, atbolstu īdeve, tagad varam nūsmalcynuot ceļmoly, gruovmoly. Īlykom ari reklāmu Facebook, tok daudzim dīmžā] nuocēs atsaiceit, deļ tam ka grybātuos tuoli, pīmāram, Jaunsilavā, Pelieciūs – tī gobols, kū braukt ar traktoru, i tam nav breiva laika. Bet vītejim gon asmu te appluovs, ari ap Preiļim. Principā tys ir kai lels maureņa pļuoviejs – ka nav cīs aizaudz lauks, palīk viņ mulča,» stuosta Mārtiņš.

Tūmār pamata nūsadorbuošona «Dobulnīki» ir pīnsaimnīceiba, turkluoit – biolo-gīskuo. Vaicuots, par kū pamatā teik turātys taisni gūvs, saimnīks gūdeigi atbīd: «Deļ tam ka nav tīk daudz zemīs. Mes niu apstruodojam 60 gektarus, nasagrīb tūs tuoliūs go-bolus meklēt, ka jusokrīn tuoli nu sātys. Da i apleik zemīki ir, konkurence, zemis nav tīk daudz. Tai nu gektara visvaira var īzspīst ar pīnsaimnīceibu, ari par pīna īpīerkuma cenom niu syudzētīs navar.»

Visim zynoms, ka gūvs pīšīn pi sātys. «Jā, pīšīn gon,» pīkreit jaunīts i atzeist: «Labi, ka mama tagad struodoj Vuorkovā pansionatā, četrys dīnys struodoj, četrys – breivys. Tod nu, kod jei ir sātā, man paleidz, palaiž, varu koč kur aizbraukt. Bet tai gon ir, ka pi gūvu juoīt i reitā, i vokorā. Par tū kaidreiz beja pīcys slaucamys gūtenis, niu – 16 – taipat reitā, vokorā juoīt – kas pi pīcu, kas pi 16. Kūpā ar jaunlūpim šūbreid varātu byut ap 30 lūpu, skaits pastuoveiji mainās – kas pīdzymst, kū nūdūt.

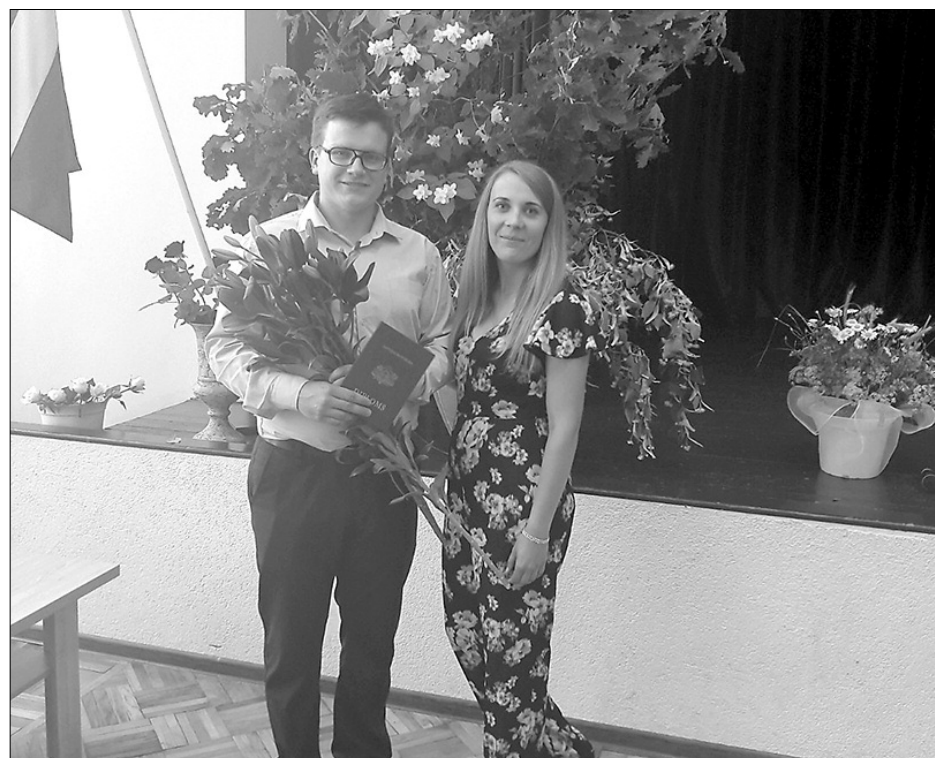
Turom ari vūšys. Īprikš beja 70 vūšku muotis, tagad ir tikai 20 palykušys deļ tam, ka nu vūškom navar nūpēneit tīk labi, kai ar pīnu. Vūšyks var divejys reizis godā nūdūt, a nu pīna kotru mīenesi nuok nauda.»

Vūšyks saimnīceibā teik turātys galai na vylnai, tei teik cīerpta tikai aiz tuo, ka juo-cierp, par tū ka īpīerkšonys cenys asūt smīkleigys. Ka grybātu jīmt kai pakolpuojumu vūšku cīerpieju, dasaītu moksuot par kotru ap 5–6 eiro, a, nūdūdūt vylnu, labi, ka ap eiro samoksuotu.

Gūvu gonompulku palelynuot nav plānuots, tod nuoktūs dziesiešonys īkuortys jaunys pierkt, slaukšonys īkuortys. «Pagaidom pīteik. Ir ari citi nu moly darbeni, tys pats lent-zuodžs, molku patargovojam, ka kam vajag, ar traktoru kaidu kravu aizvaikam – mežs ir sovs, dūmojam varbyut suokt molku fašēt pa maisim pīduovuot. It kai drusku vairs gūvu varātu, bet tod ir vūškys juolīkīvedē – juos ari aizjem plateibys, bet kūpā turēt navar deļ slīmeibu. Tai nu pagaidom ir kai ir,» stuosta Mārtiņš.

Pošūs saimnīkuošonys pyrmsuokūmūs bejušys pīcys gūvs i pīcys–desmit vūškys. Tūmār, lai ari lykuos, ka ar vūškom byus vīnkuoršuo, mozuok dorba, tok tī otkon sovsy problemys, ka pulks lels (kod beja 70 muotis, kod visi sadzymst gondreiz 200 sa-guojs, niu ar 20 muotem – ap 50) – slymuošonys i tt. Tai i nūlāmts palikt pi gūvu.

Iz vaicuojumu, par kū biologīskuo saimnīceiba, saimnīks soka: «Es nazynu, kai so-vauduok. Nu 2005. goda oficiāli asom biologīskuo saimnīceiba, bet ari jau īprikš tāvs nīkuo līka zemē nalyka, nebēre, namylguoja baigi, tīk tīk buļbom koloradskuos vabalīs varbyut. Biologīskajai saimnīkuošonai pluss nūteikti ari tys, ka navajag vysaidu agregatu – ni mygluotuoja, ni mīnerālmaslu izklīdātuoja, atcieigi ari tūs apleiceibu i ser-tīfikacejys navajag. Tai kai tāvs ari da tam saimnīkuoja praktīski biologīski, lykuos,

Mārtiņš i Sabīne Mārtiņa izlaidumā Malnavā

deļ kam nanūkuortuoit sertīfikatu, ka moksoj par tū, kū tu jau taipat īprikš darieji. Saīt reizē i praktīskis apsvārumis, i puorīceiba. Prūtams, es navaru sovom gūvem pajīmt i nū-pierkt lūbnomūs graudus, ka datryukst sovu, rapša rausūs, ols drabeņis. Par tū ir juodūmoj, sovīm graudim, sīnam juobyut, bet tys normāli. Vakar (saruna nūteik 2. augustā – J.S.-Č.) nūkiuļu pīkabi mistra – audzejam auzys kūpā ar mīžim i kvīšim – plānu izpīldejom, ari par ražu syudzētīs navar.

Munupruot, navajag lelim byut, juobyut pošpīteikamim. Kam man skrīt piec tim gektarim dīnu i nakti iz laukim, ka pi lūpim pīteik ar 60? Nav tai, ka par moz, nav ari tai, ka nazynom, kur naudu likt, bet pīteik.

Tagad tys apjūms ir taidis, ka ir aiznīgta tei smolkuo lineja, kod struodoj, dori, i palīk dorbi, kur jau prasēitūs struodnīku, tei lineja, kod ir ni par daudz, ni par moz. Palelynuotīs tai, ka vajadzātu struodnīku, gon dūmys nav.»

«Gūvs dzeivoj deļ manis, na es deļ gūvem»

Cīkūs suocēs dīna pīnsaimnīkam, vaicoju. «Es agri nasaceļu, naasmu nu tim, kas skrīn pi lūpim,» atzeist Mārtiņš. «Gūvs dzeivoj deļ manis, na es deļ gūvem. Tagad ari pīna mašyna brauc vāluok, cytu reitu ostonūs, cytu – devenūs. Pīsačelju ap septenim, pīšīnu gūvs, aizvad pīnu, izmozgoj dzasātujuo, i slauc nuokamū pīnu – vosorā myusim dzasātuos ir pylas. A gulēt, kod saīt, vosorā – ap pusnakti, cīkom vysus dorbus apdori. Ka caltūs pīcūs, tīk ilgī navarātu pastruoduoit, tod lobuok es vokorā ilguko. Prūtams, ka vajag, var pīsačelt, cīkūs vajag.»

Pīns pamatā teik nūdūt, tūmār teik ari sīrs sīts – pošim sev i draugim, ka kas paprosa. Sīra siejēja ir Mārtiņa mama Ināra. Ir ari dūma koč kod, īspejams, muojražuošonu at-teisteit, bet, tai kai ir cīts pamatdorbs, pagaidom tam nav laika, i tys nabyus tik vīnkuor-šai – i papeiri juokuortoj, i kai biologīskai saimnīceibai vīl papyldu atskaitis par īpakuo-jumu, par cytom sastuovdājom i tt.

Voi atlīk laiks ari kaidam vaļīspīrikam? Mārtiņš stuosta: «Reāli nu dzerānis atsapyušu zemissardžē – saīt vīdis maīņa i tt. Ari medībeibys eju, precīzuok ejam – ari sīva ir med-neiša. Niu gon laika nav, stuov licencis plauktā – var dzierdēt, kai uorā kazlāki rej, bet nasaīt laika. Zīmā, kod dzīnejmedībeibys suocēs, tod gon, tur mes ejam. Mednīks asmu jau trešū godu, nu leluokajim medejumim pagaidom bejs styrmuožs i puors lopsu.» Sabīnei tīkom leluokais pīdzejīvojums bejs redžēt medībeibos Kalsnovys pusē vylku.

Runojam ari par lauku nuokūtni i jaunīšu (na)atsagrīšonu iz laukim. «Dīys vysy kovīds kod suocēs, cyvāki ir saprotuši, ka var nu sātys struoduoit. Prūtams, zemis ir tīk, cīk ir. Ka kotrā sātā, dzerānē dzeivuos cylvāki i vysy gribēs zemi struoduoit, visim napītīks. Myusdīnuos vajadzeibys vairs nav taidys, kai beja pyrms symts godu – lai esi apsigierbs, paieds, bārms iz škuolu palāids. Niu vajag, lai ir komforts i ierteibys nūdrū-šnyuotys, atcieigi ari zemīs vairok, naudys. Bet līta, kas juosaprūt, ka var dzeivuoit laukūs i navajag obligātī tū zemi dareit – var struoduoit pi citim, traktorīstīm olgys tagad ir gona lobys, var kū cytu struoduoit, braukt iz piļsātu dorbā.

Saimnīceibys palīk tikai leluokys i leluokys, vairs nav tūs babeņu ar puors lūpeņu. Jaunī ari tuos puors gūvs lobuok puordūs, naturēs nīkuo, kū vajag – nūpīerks. Bet nuokūtnē, munupruot, ir, deļ tam ka vīta ari nastuov tukša. Varbyut kaida sātā palīks tukša, zemi puordūs, bet piec piedējuo laika tepdeņcem, teirumū vairs ar kryumim nav aizauguši, vysy teik izplāsts – kas galīnīkus, kas graudus audzej. Pīnsaimnīki ari leluoki i leluoki palīk.

Baīguo nūlemeiteiba vysmoz myusim itamā Vuorkovys pogostā, dūmoju, ka nav. Itepat kaimiņūs ir gona lobu saimnīku, i leluoku par mums. Nazkur redzieju karti par uzziemumu skaitu iz 100 īdzejīvuotuojom – tūreizejais Vuorkovys nūvodis leidz ar Pīreigu beja 1. vītā Latvejā itamā zīnā.»

Voi ir reāli suokt saimnīkuot nu nullis? «Nasēņ laseju rokstu, ka jā, var – suokt ar mo-zumeņu, īkruot naudu, nūpīerkt zemīs plekeiti, tomātus audzēt... Bet navar, reāli tod vajag koč kū blokus dareit. Ka nav montuojumā zemīs, it kai var puors gektaru nūpīerkt, bet vajag atrast, kur nūpīerkt. Audzēt i dareit var, bet, lai izdzejīvuotu, normāli dzejīvuotu, ka suokt nu nullis, ir baigi gryutai. Tī tod juobyut lobam kapitālam, kai ir tī veiksmīs stuosti, ka atsagrīz nu uorzemem, pīpeļnjejuši naudu, i uzsuok kū tukšā vītā. Ka kabatā viņ puors tyukstuši, principā tys ir nareali. Ari visi tī atbolsti tīk pīšķierti tikai tod, ka pyrms tam esi koč kū dariejis. Navar tai, ka nīkuo nav, uzroksti projektu i suoc saimnīkuot.»

Sabīne bīzajā zuolē pyrms pļaušonys meklej, voi kur nagūj kaidis stymalāns

Vysa lobu juoņū zuole...

«Juostruodoj»

Kod vaicoju, kū varātu īsačeit tim, kas vīl tikai apsver dūmu saimnīkuot laukūs, atbīdī Mārtiņš principā nūformulej vīnā vuordā – juostruodoj. «Beidzamajā laikā daudzī čieksts, cīk švakai, cīk gryuts, bet es dūmoju, ka tai nav. Ir tikai juostruodoj. Man ir 26 godi, i es uzskotu, ka tīk labi, cīk mes tagad dzeivojam, sabīdreiba Latvejā kūpš Atmūdys nav dzeivuojuse, i palīks tikai lobuok i lobuok. Bīži saleidzīnoņ ar Vuocēju, Franceju, cīk ite švakai, bet juopadūmoj, ka tu jau navari vīnā godā tū leimīni sasņigt. Turkluoit, ka saleidzīnoņ tūs pošus nūdūklus, pīmāram, ar Skandinaveju, tī nūdūkli ir smīkleigi, ari zeme, nakustamais īpašums pi myusu, saleidzīnoņūt ar tū pošu Vuocēju, ir kai par velīti.

Es uzskotu, ka dzeivīs leimīņys palīk lobuoks, ka struodoj. I dorba pītīks visim. Pīceļ, ka tys kontingents, kas lobuok nīkuo nadareis, nakai struoduos, dzeivuos iz pobolstu i rauduos, cīk te švakai, līkās, palīk mozuok. Tai ka čiekstēt navar – nav vīgli, jā, bet tai, ka švakai byutu, ari nav. Tīk juostruodoj.»

Saime vīl tikai nupat nūdybynuota i sovu bārnū pagaidom vīl nav, bet voi jaunī redz sovu potencialūs bārnū nuokūtni laukūs? «Tys jau nu pošā bārna atkareigys. Ka bārns nu mozom dīnom puskilometru da školys autobusam gumejnīkūs dubļus brīss, dīz voi jis tamā dzerānē gribēs palīkt, bet, ja nūdrūšnyuosi jam taidus apstuokļus, ka nabyus jam nu reita da vokora pa dubļim sīstīs, deļ kam nā. Prūtams, ir ari lēlys saimnīceibys, ar treis–četrīm bārnim, bet nīvīns napalīk, nīvīnam napateik. Tai vari nu bārna kuojīs ap traktorim leidza volkuot, ka napatīks – napatīks, nīkuo napadareisi.

Ari tys, ka myusdīnuos lauki nav tī, kas senējūs laikūs. Tagad vysu – drēbīs, montys, instrumentus – vari internetā pasyuteit, i tev da pat durovu atvess. Navajag ni iz veikalu, ni Reigu braukt. Dzeive dzerānē palīk tikai lobuoka – kaimiņi nav par tyvai, nabuševoj kuopnu telpā, svaigys gaisys, skaistī dobyys skoti.

Ari komunikaceja, informacejīs apmaīņa ir vysu laiku i pīteikama. Par pīmāru, myusim ar puīšim ir vairokys WhatsApp grupys. Laika nav sazatykt gorodā, vokorā, tai mes WhatsApp ā vysu – brauc traktorā i īrunoj bolsa zīnu. Tagad ir internet, zīnis, vysy ir, dorbs nu sātys. Es principā televizoru vyspuor nasaveru, vysu nūteik internetā. Ari īsavīuceit vysu par internetā. Tai es Youtube vīerīs, kai mašynai motoru maineit, samai-nieju – mašyna vīl tagad brauc.

Īspejju ir daudz. Tīk, kai jau sacieju, juosaprūt, ka, dzejīvojūt dzerānē, navajag obligātī gūvei byut, zemi struoduoit, vari ite dzejīvuot i ofīsā struoduoit voi nu sātys koč kū dareit, tū pošu amatnīceibu. Īspejju ir daudz.»

Zīmys reits Ignalinā

Foto nu M. Landsmana personeiguo arhīva

MAF Mediju atbalsta fonds Sabiedrības integrācijas fonds Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par projekta saturu atbild «Vietējā Latgales Avīze».